

Dorpen en steden zonder kerk, wie kan zich daar iets bij voorstellen?

Er is in Nederland ontzettend veel vraag naar leegstaande kerken. Zoveel zelfs, dat de vraag het aanbod inmiddels ruim overstijgt. Dat zegt Mickey Bosschert van Reliplan, een organisatie die bemiddelt bij de koop en verkoop van kerkelijk en maatschappelijk vastgoed. "We worden platgebeld, maar kunnen helaas niet iedereen aan een kerkruimte helpen."

De meeste leegstaande kerken kunnen niet worden gered, waarschuwen stichting Kerkelijk Waardebeheer, kerkverzekeraar Donatus en kunsthistoricus Herman Wesselink in Trouw. Daarom moeten er keuzes worden gemaakt.

"Aan de vraag ligt het niet", zegt Bosschert. "Er staan bij ons 2.500 partijen ingeschreven, die op zoek zijn naar een leegstaand religieus pand. Dat varieert van kerkgenootschappen tot ICT-bedrijven."

Alleen al in Amsterdam zijn volgens haar meer dan 41 kerkgenootschappen op zoek naar een ruimte. "Maar de zoektocht naar de juiste kerk is lastig, doordat bepaalde behoeftes vaak niet aansluiten bij de beschikbare locaties. Soms valt de bereikbaarheid tegen of blijkt het bouwkundig niet naar smaak. Het is een heel proces. Vaak is er uiteindelijk ook een tekort aan geld om het pand te verbouwen."

Geen idee

Dit verklaart deels waarom ondanks de grote vraag nog veel leegstaande kerken in Nederland staan. Een andere reden is dat gemeenten nog geen idee hebben hoe ze moeten omgaan met de leegstand, zegt Hans Magdelijns, senior advisor erfgoed bij de rijksoverheid. "Een gemeentelijke visie is niet verplicht, maar het is wel slim, want elke gemeente heeft hiermee te maken."

Een gemeente kan een gebouw aankopen of de regie bij een herbestemming op zich nemen, adviseert hij. "Of in de rol van makelaar proberen om partijen te verbinden. Daar zijn we bij de rijksdienst veel mee bezig. We treden regelmatig op als bemiddelaar, mét resultaat. De mogelijkheden om een leegstaande kerk opnieuw tot leven te brengen zijn dan ook nog lang niet uitgeput."

Nieuwe bestemmingen

Bosschert sluit zich daarbij aan. "In 25 jaar heeft Reliplan ruim 900 kerken een nieuwe bestemming gegeven. Musea, kinderdagverblijven, gezondheidscentra, tandartspraktijken, seniorenappartementen, yogacentra; noem maar op. De vraag is vandaag de dag onverminderd groot."

Het zijn voornamelijk kerkgenootschappen die op zoek zijn naar een nieuwe ruimte. Zij maken bij Reliplan als eerste kans op een leegstaande kerk. "Veel van die genootschappen staan al geruime tijd bij ons ingeschreven. Anderen komen net kijken, zoals Syrische Orthodoxen. Door hen voorrang te geven, proberen we de kerk voor het oorspronkelijke doel te behouden."

Is het eigenlijk erg als er in een landschap geen kerk staat? Trouw vroeg het vier experts.

Hans Pool, directeur Marketing Groningen:

"Wij hebben geen grote attracties als de Efteling. In de marketing richting toerist zijn de historische kerken een belangrijk onderdeel, we hebben hier eeuwenoud landschap met Romaanse kerken. De kerkjes staan

trots op een wierde, in een open polderlandschap dat redelijk onaangetast is. De kerken vertellen verhalen, van de mensen en de streek. Ze vormen het decor, ze zijn soms podium voor festivals en evenementen. Ze maken het landschap aantrekkelijk om door te fietsen, wandelen of te varen. Ik kan me het Groningse landschap niet voorstellen zonder die kerken. De Stichting oude Groninger kerken zet zich in voor het behoud van de gebouwen. Zij doen goed werk."

Adriaan Geuze, landschapsarchitect:

"Dat is een hele theoretische en surrealistische vraag. Je hebt heel veel verschillende soorten kerken. In dorpen bepalen ze het silhouet, maar dat geldt ook voor sommige kerken in steden, Amsterdam, Haarlem, ik noem maar wat. Heel veel kerken zijn beschermd. Dat is geweldig erfgoed, over kerktorens zijn hele gedichten geschreven. Je bent gek als je kerken gaat slopen, en ik denk ook niet dat het aan de orde is. Je moet ze herbestemmen, er zijn oneindig veel mogelijkheden. Moderne kerken liggen vaak op mooie plekken in de stad, ook daar moet je als ze leeg komen te staan, een nieuwe functie voor zoeken. Het is een kwestie van slecht geduld om ze af te breken."

"Ik kan me het Groningse landschap niet voorstellen zonder die kerken" Hans Pool, directeur marketing Groningen.

Hans Zuidwijk, econoom en persvoorlichter van het bisdom Utrecht:

"Natuurlijk vinden wij het jammer dat kerken niet open gehouden kunnen worden. Het is een teken dat er minder gelovigen zijn en dat betreuren we zeer. De afgelopen jaren zijn er tien kerken dicht gegaan, maar er is er hier nog niet een gesloopt. Maar we sluiten niet uit dat dat nog gaat gebeuren. Wij zien het niet als taak de kerken te behouden, die beslissing is aan de parochiebesturen. De kerk is een gewijd gebouw. Daarom wordt de kerk eerst aan de eredienst onttrokken, zoals we dat noemen. Dan is het een profaan gebouw, en is het gewijde karakter ervan af en kan het verkocht worden. Er mag geen casino in, en ook geen prostitutie, maar verder vinden we alles goed. Maar andere bisdommen hebben andere regels."

Matheu Bemelmans, woordvoerder bisdom Roermond:

"Er zijn een stuk of tien kerken afgebroken, en zestig gesloten. In dorpen blijft de kerk altijd open, daar heeft de kerk een sociale en een religieuze functie. God woont in de kerk, en als je de kerk weghaalt, haal je God uit het dorp weg. Dat willen we niet. In de stad is het anders. Met de middeleeuwse kerken in de binnenstad heeft iedereen een relatie, maar voor de buitenwijken ligt dat anders. Als een kerk overbodig wordt, dan willen we die liever slopen dan herbestemmen. Ze voelen en ruiken als kerk, en veel mensen ervaren het als heiligschennis als er wereldse dingen in gebeuren. Als het Groene Kruis erin komt, is dat prima. Met de verkoop van een kerk aan een zangkoor had ook niemand moeite. Maar dat koor kon niet rondkomen en verhuurt het gebouw nu als disco. Dat wringt en schuurt, en dan zeg je toch: had het dan maar afgebroken."